

CONSTRUCȚIA IDENTITĂȚII ROMÂNEȘTI ÎN VIZIUNEA SOCIOLOGULUI DIMITRIE GUSTI

Alexandra GHICAJANU, Alexandru MURGU,
Damaris-Diandra DRAGOMIR¹

MOTTO: „Misiunea personalității este ca prin ea să se contribuie la realizarea umanității.”

(Dimitrie Gusti)

ABSTRACT: The purpose of this assignment is to redescover the personality of Dimitrie Gusti, founder of the National Village Museum and of the Romanian Sociological School, a visionary who used the monographic research for the first time in our country, a man who greatly contributed to the Romanian culture and whose vision is still a vivid lesson of life.

KEYWORDS: National Village Museum, Romanian Sociological School, cross-disciplinary research, culture, vision.

„Este un adevăr asupra căruia mai toată lumea este de acord: nu ne cunoaștem țara și mai ales nu ne-o cunoaștem în felul științific care este neapărat trebuitor unei națiuni moderne. Ținta noastră a fost și este încă: contribuirea la o știință a națiunii românești, temelie puternică pentru o rațională îndrumare a destinelor ei. ... Muzeul Satului Românesc tinde să fie și un adevărat muzeu modern, adică o permanentă lecție vie și intuitivă, menită să atragă luarea aminte a opiniei publice și să arunce în circulație o serie de gânduri, de probleme și de lămuriri cu privire la viața noastră socială”.

Așa și-a început cuvântarea Dimitrie Gusti la inaugurarea Muzeului Satului Românesc în 1936. Întreaga viață și activitate a ilustrului sociolog român a fost sub semnul „istoria contează”. Cultura unui popor este moștenită și nu poate fi schimbată iar seva ei este dată de oamenii din popor. Asumarea trecutului și a valorilor sale care sunt construite social se împărtășesc de la o generație la alta.

Dimitrie Gusti a trăit între anii 1880–1955 și a fost filosof, sociolog și estetician român. A fost fondatorul Școlii Sociologice din România și a

¹ Elevi, Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika”, Comănești, județul Bacău. (Coordonator: prof. Cristina-Ramona Tudosă)

creat Muzeul Satului Românesc împreună cu Victor Ion Popa, H.H. Stahl și G. Focșa. A urmat studiile universitare în Germania și Franța, mai întâi ca student în filosofie morală la Leipzig și apoi ca student în științe juridice la Berlin.

„Gusti știa filosofie ca un doctor ieșit din școlile filosofice germane, citind pe greci și latini în original. Știa economie politică mai mult decât alții, de specialitate chiar, elev fiind al lui Karl Bucher. Știa drept, cât oricare dintre marii juriști români. Știa psihologie ca unul care își dăduse doctoratul cu Wundt. Oricare ar fi fost problema pusă în discuție, în domeniul Științelor Sociale, Gusti îți era superior, mai ales prin memoria sa excepțională [...]” (Mircea Vulcănescu).

Dimitrie Gusti a fost ministru al învățământului, profesor în cadrul Universităților din București și Iași, membru al Academiei Române și președinte al Academiei Române. A inițiat și îndrumat cercetarea monografică a satelor din România între anii 1925 și 1948. El a fundamentat metoda monografică ce presupune abordarea multidisciplinară a unui subiect. Astfel în primele cercetări pe teren a satului românesc, au lucrat sub îndrumarea sa, echipe de sociologi, medici, folcloriști, ingineri, geografi, juriști, economiști. Concepția și personalitatea lui Gusti, de vizonar al timpului său, au pus Școala Românească de Sociologie pe harta Europei.

Principalele lucrări ale sociologului sunt: *Sociologia războiului* (1915), *Studii de sociologice și etică* (1915); numeroase studii și comunicări științifice publicate în perioada interbelică, pe care le va sintetiza în lucrarea *Știința realității sociale* (1941). În 1935 înființează revista de sociologie “*Sociologia militans*”, în care se vor publica studiile sale și ale elevilor săi.

Care este contribuția gânditorului la cultura românească?

Activitatea sa multilaterală și extrem de productivă îl plasează în ipostaza de adevărată instituție culturală. Dimitrie Gusti a fost o personalitate științifică și culturală complexă, creatorul unui sistem sociologic original, recunoscut pe plan mondial, dar și un excelent organizator și conducător de instituții culturale. Dimitrie Gusti este fondatorul: Școlii sociologice de la București, care a grupat o serie de personalități precum Mircea Vulcănescu, H.H.Stahl, Traian Herseni, Anton Golopenția, Mihai Pop, Leon Topa, Pompiliu Caraion ș.a. A inițiat cercetări de amploare și aprofundate cu privire la satul românesc, a căror certă valoare este recunoscută pe plan internațional. Școala a fost însă desființată în 1948, ca urmare a instalării regimului comunist, care a aruncat în temniță reprezentanți de marcă ai

școlii gustiene (printre care Mircea Vulcănescu și Anton Golopenția, care au fost martirizați). Campaniile de intervenție comunitară se axau pe patru teme principale ale vieții sătești: *cultura muncii* (economie), *cultura minții* (educație), *cultura sănătății* și *cultura sufletului* (viața spirituală). Școala de sociologie monografică înființată de Dimitrie Gusti, „cea mai teribilă școală de energetism național”, cum o numește Ilie Bădescu, ne-a lăsat, prin munca titanică a reprezentanților ei, o moștenire neprețuită, prin care România a câștigat un loc important în istoria universală a sociologiei.

Metodei monografice care a fost propusă de gânditor pentru delimitarea unei teme sau regiuni și descinderea pe teren pentru a studia la fața locului. Dimitrie Gusti fixează șapte trăsături ale observației: *sinceră și obiectivă – exactă, pătrunzătoare și completă – verificată și controlată – colectivă – informată și pregătită – intuitivă*. Monografia trebuie să cuprindă, așadar, pentru a fi completă, un studiu al tuturor *cadrelor*. *Cadrul cosmologic*: cum e așezat satul, cum e determinată viața acestuia de teritoriu (munți, ape etc.), se subteritoriu (zăcăminte etc.), și de suprateritoriu (faună, climat etc.). *Cadrul biologic*: studiul populației, alimentație, igienă etc. *Cadrul istoric*: trecutul satului și *cadrul psihic*: conformism și inovație, conflicte etc. Prin metodele de cercetare înlesnite de Gusti nouă ne-au ramas documente cu valoare istorică despre cum erau satele românești Drăgus, Nereju, Fundu Moldovei, Runcu, Goicea Mare etc.

Ar fi putut să spună “Gata!, e de-ajuns!”. Era profesor titular, decan, membru corespondent al Academiei Romane, presedintele Asociației pe care el o fondase. Însă firea sa, ademenită în permanență de acțiune și mai ales ideile cu care se întorsese de la studiile din străinătate, nu-i dădeau pace. Gândul său ascuns era acela de a pătrunde în satele românești împreună cu echipe de studenți “întru modernizarea și civilizarea acestor comunități”. N-a trecut mult până când profesorul și-a pus planurile în aplicare, căci, așa cum mărturisea Henri Stahl, “Gusti izbutea să adune bani te miri de unde”. Începând cu anul 1920, îl găsim pe Profesor printre studenți, ținând seminarii la care se adunau sute de tineri, pentru a-i asculta fascinați prelegerile. În mintea lor încolțiseră ideile sădite cu emoție, dar și cu multă pricepere de marele sociolog.

În vara anului 1925, echipele de studenți, proaspăt formate, au purces la treabă în satul Goicea Mare, Dolj, locul unde s-a desfășurat prima campanie monografică. Sub atenta supraveghere a Profesorului, au apărut și căminele culturale, “case ale satului chemate să vegheze la toate nevoile

lui”, după cum ne definește doctor Aurelia Cosma, director programe culturale și marketing la Muzeul Satului. Activitatea Căminului viza patru laturi de care gustiștii trebuiau să se ocupe: cultura muncii, a sănătății, a sufletului și a minții. Localnicii însă au fost suspicioși și temători la văzul puhoiului de orașeni care le invadaseră ținutul. Profesorul Gusti, îmbrăcat în costumul său alb, cu o garoafă prinsă la rever și pantofii fără fir de praf pe ei, croia drum tinerilor, vorbind cu cei în care oamenii își puneau toată încrederea în momente de cumpănă: preotul și învățătorul satului. Odată primit acceptul lor, activitatea studenților putea să înceapă. Marcela Focșa, una dintre monografiste, nota: “Gusti ne atrăgea atenția că acolo, printre oameni, să nu facem propagandă și nici politică. «Tu nu știi nimic, ei să te învețe de toate.», da indicații profesorul, amintindu-le că nu care cumva să-si impună punctul de vedere: «Dumneata notezi și la urma vedem ce e bun și ce e rău». La asta ținea mult”.

În perioada 11 iunie–5 august 1928, campania monografică de la Fundu Moldovei i-a avut în componență pe Xenia Costa-Foru, Elvira Georgescu, Elisabeta Constante, Floria Capsali, H. H. Stahl, Ernest Bernea, N. Cornățeanu, Traian Herseni, Francisc Iosif Rainer, Horia Dumitrescu, Constantin Brăiloiu și fotograful Iosif Berman.

După cercetările efectuate în Vrancea, prof. Dimitrie Gusti și H. H. Stahl au înțeles cât de importante sunt pentru studiile sociologice și istorice așa-numitele relice sociale cu caracter arhaic. Tocmai de aceea au ales pentru continuarea cercetărilor comparative privind realitățile sociale în campania din iulie 1928 satul Fundu Moldovei, care făcea parte din Ocolul Câmpului Moldovenesc.

Ioan Iacob, etnograf, în campania din Fundu Moldovei afirma: „La 11 iunie 1928 a sosit în comună savantul profesor, cum spune «Condica chronologicală» a parohiei din Fundu Moldovei. El a venit însoțit de o serie de oameni sus-puși în ierarhia culturii românești de atunci, oameni luminați, considerați de autoritățile internaționale ca atotcunoscători în domeniul respectiv.[....].Savantul cercetător a cărat după dânsul toată elita Bucureștiului tocmai aici la Fundu Moldovei. Lucru care nu s-a mai întâmplat și nu cred că o să se mai întâmple. [...] Din această campanie monografică se păstrează foarte puțin. După al doilea război a fost totul dat peste cap și am găsit foarte puține lucruri. Campania era una mastodont, erau peste 60 de persoane, din cauză că se știa bine că este o vatră folclorică foarte puternică. Dimitrie Gusti a avut cinci principii distincte privind

cultura populară[....]. Primul principiu este faptul că adevărata cultura nu este populară, generală și extensivă, ci este o cultură a poporului, intensivă. Cultura nu se poate dărui ori impune de sus, ci ea trebuie dobândită în mod liber, de jos, iar acest lucru l-a determinat pe Gusti să se apropie de popor. Oamenii din popor, pentru Gusti, erau seva culturii.[....]. Monografia satelor reprezintă tocmai această curiozitate, de a observa ce există în sate, ce se poate face cu aceste informații. Acesta este al doilea principiu, monografia satelor. Al treilea: satul este un tot unitar, are o microcultură unitară în interiorul lui. Cultura totală sătească trebuie să îmbrățișeze cu egală atenție igiena satului, igiena săteanului, munca, economia, economia regională, viața, sufletul, femeia în gospodărie, viața morală și artistică. Tot ce există într-un sat trebuie să fie cunoscut în amănunt. Dreptul satului la cultură este al patrulea principiu de acțiune culturală. Era necesar să existe niște conducători, fruntași luminați, în treburile sătești. Nu întâmplător ei și-au ales primarii. Este al cincilea principiu al culturii populare emis de faimosul Dimitrie Gusti.”

Astfel, Școala Sociologică își consolida „stâlpii” prin pasiunea și dăruirea cu care munceau acești tineri. Este inutil însă să o căutam la București. Ea s-a dezvoltat în “Sala luminoasă”, după cum aveau să numească gustiștii acea sală cu iz de poveste, fie dintr-o școală rurală, fie într-o crasma mai încăpătoare. La lăsatul serii, se așezau în fața mesei rotunde și fiecare monografist vorbea despre activitatea sa din ziua cu pricina: ba despre câteva femei pe care le-au convins să renunțe la concubinaj, ba despre importanța trimiterii copiilor la școală sau a vaccinului care trebuia administrat împotriva bolilor care făceau prăpăd în acele vremuri. Sarcina lor nu era deloc ușoară. Mai mereu, femeile se revoltau cu voce arțăgoasă: „Ce, noi nu suntem în stare să ne creștem copiii, până acum nu a mai venit nimeni să ne facă educație, și tot am reușit!”. Treptat-treptat însă, monografiștii, vorbind pe limba lor, au transformat forfota în liniște și înțelegere. H. Stahl își amintește de traiul lor alături de săteni: „Multe greutăți am întâmpinat. De găzduit, ne găzduiau țăranii, fără plată. De mâncat, mâncam la cârciumarul din sat, într-o odaie mică, murdară peste închipuire, cu roiuri de muște în jurul cârnaților, covrigilor și al brânzei împuțite. Cu greutate, Gusti, ca noi toți, s-a acomodat situației”.

Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”- 17 mai 1936 – este o dată semnificativă pentru istoria muzeelor din România dar și din Europa: este ziua în care se deschidea, la Șosea, în prezența conducătorilor țării și

a tuturor personalităților politice și culturale ale vremii, Muzeul Satului Românesc, actualul Muzeu Național al Satului „Dimitrie Gusti”. Astăzi muzeul poartă numele celui mai important dintre fondatorii săi, întemeietor de școală și intelectual charismatic – Dimitrie Gusti. El a avut ideea organizării Muzeului Satului după ce a organizat, între anii 1925–1935 o serie de cercetări interdisciplinare în 600 de sate din diferite regiuni ale României. „Singurul lucru care a rămas concret și care poate fi văzut este Muzeul Satului, deși atunci când a fost conceput, nimeni nu s-a gândit că acesta va fi lucrul cel mai de preț și singurul care va rămâne”. Sociologul împreună cu Gheorghe Focșa au adus în muzeu monumente de mare originalitate și unicitate. Cu aceste monumente Muzeul Satului și-a întregit imaginea devenind o instituție de excepție, nu numai în cadrul special al orașului București, dar a devenit un muzeu-paradigmă la nivel național și internațional.

Penetrarea echipelor de legionari, declanșarea războiului au fost constrângerile care l-au determinat pe Carol al II-lea să suspende activitatea Serviciului Social. După demisia lui Gusti din fruntea Fundației, aceasta a revenit la structura sa inițială, sub conducerea lui Octavian Neamtu. Chiar dacă prin aceasta Școala Sociologică s-a desprins de munca de la sate, prin Institutul Social Roman și Seminarul de Sociologie, ea își va continua munca în birou. „Într-o bună dimineață ne-am pomenit cu localul Fundației invadat de agenți de siguranță, pentru a preveni o eventuală reorganizare a echipelor în cadrul acesteia. Profesorul Gusti și-a dat demisia din postul de director al Fundației.[...]. Profesorul a fost nevoit să se ascundă, dormind mereu pe la alte gazde, fiind mereu căutat la domiciliu de poliția legionară.”, își amintește H. Stahl despre sfârșitul tragic al Școlii Sociologice, desființată în 1944, dar și al Profesorului, căruia i s-a distrus imensa bibliotecă la care aveau acces toți studenții săi, fiind hărțuit în permanență. În jurnalul său, C.T. Kirileanu nota: „Primesc scrisoare de la D. Gusti în pragul Noului An. Este bolnav. Pentru a-și duce existența, lucrează la o cooperativă meșteșugărească din apropierea Capitalei (comuna Catelu), care confecționează jucării de cauciuc pentru copii. Iată ce face regimul comunist cu oamenii mari de cultură ai neamului românesc!”

În ciuda greutăților pe care le-a întâmpinat, Dimitrie Gusti rămâne FONDATORUL celui mai curat loc al memoriei românești – satul din București, numit astăzi – Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”.

Siteografie:

- [1] D. Gusti. Muzeul Satului Românesc. Sociologie Românească, anul I, nr. 5, mai 1936, (<http://jurnalul.ro/editie-de-colectie/dimitrie-gusti/ganduri-543918.html>).
- [2] <http://jurnalul.ro/editie-de-colectie/dimitrie-gusti/aproape-de-romani-543912.html#gallery>).
- [3] http://www.biblioteca.ase.ro/resurse/resurse_electronice/autor_lucrari.php?aut=9.
- [4] <http://www.scribd.com/doc/24889074/DIMITRIE-GUSTI>.
- [5] <http://irinamonica.wordpress.com/2013/03/30/scurta-prezentare-a-marii-scoli-de-sociologie-monografica-rurala-a-lui-dimitrie-gusti>.
- [6] <http://www.tezaur-romanesc.ro/5/post/2013/06/scurt-prezentare-a-marii-coli-de-sociologie-monografic-rural-a-lui-dimitrie-gusti-ii.html>.
- [7] <http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=48>.
- [8] <http://jurnalul.ro/vechiul-site/old-site/suplimente/editie-de-colectie/in-inima-satului-21708.html>.